

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Thesaurus Eloqventiae Sacrae Et Profanae, Saluti &
incolumitati Rerumpublicarum utilissimae**

Alberti, Alberto

Coloniae Agrippinae, 1669

Argumenta, licet robustissima, ornamentorum tamen intemperantiâ
delumbatur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69225](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69225)

Lcem, manūque calamum præcidi discupiant.
 Sed dabunt mihi paulò post ingratiſſimæ vi-
 cis, perfidæque obſtinationis poenas, dabunt
 magnas, dabunt atroces, dabunt inexpiabi-
 les, quum nempe depulſo tandem fūco, ſapi-
 entum viroꝝ confoſſi ſtylis, ſuffragiis pru-
 dentum damnati, populorum plauſu deſtituti,
 omnium, quibus ulla mica iudicii ſuperſit,
 probris cooperti, ex omnibus ſuggeſſis, ac
 Templis exterminabuntur.

*Argumenta, licet robuſtiſſima, ornamēto-
 rum tamen intemperantiã delam-
 bantur.*

56. **S**ED nimis feverè, ut video, cum deli-
 ſcatis hiſce Oratoribus ago, ad viuum
 nimis omnia reſeco; nimis libratã trutinã
 ſingula expendo. Ergo jam ſibi ignoſci vo-
 unt? ignoſcamus. inducias humanitatis
 poſcunt? concedamus. Validas ab illis, atque
 ad probandum accommodatas argumētatio-
 nes, quas tamen nunquam, ut hætenus di-
 ſputando pateſeci, producunt, uſurpari grati
 indulgeamus. Verum ubi validas eas rationes
 tractare cõperint, atque in ordinem diſtri-
 buere, iudicii infantiam videte, videte inge-
 nii imbecillitatem. Eſt firmamenta cauſæ
 præ manibus habeant exploratiſſima, face-
 tiarum ſalibus elimatæque remiſſione dictio-
 nis omnino delumbant: Quæro enim, quid
 argumentorum vim vehementiùs infringit,
 quid

quid minutius elidit, quàm à proposito argu-
 mento tam frequens aberratio, ac discrepan-
 tium rerum temerè adco agglutinata dissen-
 sio? Propius has jam præstigias inspiciamus.
 Sit Divi Caroli Mediolanensis Antistitis, &
 Cardinalis Eminentissimi summa in persol-
 vendis Deo precibus, etiam quum displos à
 improvisò plumbeà glande à ficario illo Re-
 ligiosæ disciplinæ perduelli peteretur, securo
 vultu, & tranquilla mente, retenta constan-
 tia celebranda. Quæ autem de hoc exemplo
 deinceps tradidero, eadem quoque de aliis
 omnium Orationum, Concionumve argu-
 mentis moneo accommodatè accipienda,
 atque interpretanda. Facinus hoc sanctissimæ
 Præfulis egregium ac præstantissimum in
 immensum exaggerari potest. Argumenta
 à causis, ab effectis; ab antecedentibus, à
 consequentibus, ab adjunctis sexcenta advo-
 cari possunt. Virge igitur alacriter cœpta,
 quæ libellâ cœpisti tantæ constantiæ ampli-
 ficandæ fundamenta subternere, perge no-
 vorum parietes argumentorum inædificare.
 Cave ab rectâ tentaque amussi discedas. in-
 siste, attolle, ad tectum usque, ac fastigium
 Orationem perducito. At isti acuminum
 Architecti sine lineâ, sine perpendicularo, sine
 normâ, sine dioptrâ, persuasionis Orationem
 fabricando, semper delirant, in mille angu-
 los argumentorum dessecunt parietes; in
 latebras, in diverticula, in triviva, in compita,
 in alienissimas à Caroli in precibus constan-
 tiâ regiones amplificationis porrigunt ædifi-
 cium.

cium. Errantes eorum gressus, vagosque discursus, quaso, animadvertite. Egregias enim verò amplificandi rationem, quã acuti isti Oratores utantur, diligenter observate. In hanc formam iidem factum illud in majus extollunt.

57. Traculenta illa Carnificis manus (quantum ausa nefas!) manus in solis Prasuli integerrimo, cuius manus omnium inopia, ac solatio serviebant. Effertus latro plumbeam pilam, non pili faciendã, sed ingentis pili instar in Caroli pectus excessit; at illico constãtia grandioris pilo reclusa, mox perasa scelus, in vastu sinum sese abdens, suam tegere conata est temeritatem; dumq; eam tangere non audet, in cotem explorata abis fortitudinis.

ò lepores! ò gratias! quid deinde subjiçit? Inunc, exclamant, & plando. Tonitro strepitu atrium, nec tamen haste Prasul astonitus, sonitum non metuit, quia pro hominum salute apud Deum perorabat; ignem non timuit, quia spiritus ignescebat; globum non expavit, quia precum sagittas in caelum jaculabatur.

O delicias eloquentiã! ò veneres! quid præterea comminiscuntur?

Plumbum illud tunc sanè plumbeum non fuit, quoniam tam soleriter viri sanctitatem agnoverit; natura non parvit ut miraculum pareret; & quia magnitudo prodigii cum flagitii immanitate pugnaret, à purpura criminis ruborem discit, quo vitæ ejus in lacubris pœnitentiã. Qua monstra vidi! globus ille impio unã fuit, & pium. Impius, dum parricidio innocentiã delinabatur.

pium.

pius, dum nocens parricida detrectavit impe-
 risu. Stetit conscientia piaculi timidus, non
 tunc plumbi pondere, quam officij crudelissimi
 onere retardatus. ingemit, non tam pulveris
 bombo, quam inauditi facinoris atrocitate. Sci-
 licet noluit glans illa cum vulnerare, qui totum
 se Deo voluntariis cruentabat vulneribus. San-
 guinem non elicit, quia purpuratus Artistes,
 vel purpurâ exutus, expresso flagris sanguine, co-
 tidis purpurabat. ô globum ipsa innocentia feri-
 endi pretiosum! Dicerem te gemmam atque unio-
 nem, nisi vita gemmam Carolo eripere voluisses;
 sed quia frustratus es iustum, non frustabor te
 laude tua. Cedant tibi lapilli omnes pretiosi, ce-
 dant Indici, Persicique maris ropati, atque ame-
 thysti, cedant Cyri & Cræsi infinita opes, atque
 inexhausta divitiae. Non ita micat smaragdus,
 non adeo radiat pyropus, non tam scintillas ada-
 mas, non tam Oceani litora margaritis confersa
 rutilant; quam tua ista gloria quod insanti pe-
 perceris, vel ipso ex fumo perennis fulgurat
 immortalis.

Estne aliquid amplius? pergite pergite lepi-
 ditima capita dolum illud acuminum tan-
 quam Belidum sine fine modoque exonerare. A
 Restant, inquit, jucundiora, atque graviora.
 Quenam? Aures, quæ so hic arriamus. Tum
 illi:

Mystrum agnoscite, & obstupescite. His-
 mani vulnus odii in divini plagis amoris scilicet
 non perit hospitari. Quid enim erat pectus Ca-
 role, nisi divini fons amoris, ita exundans, ut pan-
 peres non tantum aurea caritate largiendo dista-
 ret, sed etiam plumbam glandem in auream,

„ dum ferienti, tanto amore parcat, commutat a re
 „ Non potuisti tamen officere, ô Carole, quia tua
 „ caritatis purpura in alioni sceleris argumentum,
 „ ac probam erubescendum verteretur.

Quid amœnius, quid venustius? & nondum
 errabundi furor ingenii per inexplicabiles
 B anfractus, aviosque saltus longè lateque satis
 peregrinatus est? Accipite reliquas styli deli-
 rantis aberrationes. Subdunt illi continuo.

„ Nāhem quidem nitraus pulvis, ut turpitudi-
 „ nem involveret sceleris, excitavit; sed emittentes
 „ scintilla micantem stellam in noctis vestibulo,
 „ non Cœli, sed constantia tua, Prasulum Sol, pate-
 „ fecerunt; et cœtanæ quoque flamma voluctantem à
 „ tubā precationis fortitudinem illustrarunt. Ve-
 „ ritatem enim verò immaris non minus latrones sa-
 „ vitiam idem ille fulgor bono in lumine collocavit.

C Ex tuā anim, ex tuā non tam pyxide, quàm fa-
 D rinā, Farina sicariorum omnium flagitiosissimi,
 „ pulvis ille sulphureus effluxit. Tollis vitam,
 „ per quam Civitatis pars magna vivebat, pilā ex-
 „ pilare, ut castigata disciplinam vita evocares,
 „ conatus es. Oderas disciplinam, quia de discipulo
 E sicarius, de Monacho monomachus evasisti. Si-
 „ cam, Et fistulam tam sollerter tractabas, quia
 „ pietatem ex animo penitus jam dudum explode-
 „ ras: explosisti pietatem, quia pietatis propagato-
 „ rem vivum pati non poteras.

„ 58. Hic Auditores, quis cachinnos teneat,
 aut temperet? Ridete sanè omnes effusè,
 nihil veto; manus complodite, exhibilate;
 aptè, ac jure optimo. nihil impedio. ô plum-
 beos Oratores! ô pila non plumbea, sed lu-
 dicra,

dicra, lanaq; leviores? jã vestrum, quæso, judi-
 ciũ, Patres sapientissimi, interponite. Hæccine
 est amplificandi forma, hoc exaggerandi
 artificium? ò amplificationis norma, vis, ac
 nomen hisce corruptoribus eloquentiæ nun-
 quam perspecta! quis enim, quis in hac non
 amplificandi, sed potius temere coacervandi
 ratione distortam argumentorum seriem, ac
 perpetuam à proposito declinationem non
 animadvertat? Inanis crepantium verbo-
 rum sonus ab Antistitis sacri augenda con-
 stantia tam alienus, facile fanè vel exonerate
 glandis strepitum superavit; adeoque perversi
 amplificandi, laudandique ratio vel Caroli
 ipsius aures, cujus pellem non potuit pila
 plumbea trajicere, tantorum stylis acuminum
 vulnerasset; certè quidem ejusdem laudes in-
 tolerabili carnificinã concidisset, invictamq;
 illam tot ærumnis patientiam incredibili
 molestiã ita fatigasset, ut, si, quando plum-
 beã pulsatus est glande, immotus stetit, ac
 tacuit; tam præpostera amplificationis globo
 percussus; nisi sui præconia egregiè semper
 contempsisset, utique fuerit exclamaturus,
 caput sibi importunissimè obtundi, ac dif-
 findi.

59. Quid porrò tanta vis acuminum, atque
 farrago, licet nescio quam sensiculorũ ossã,
 massulamque conflet, ad rem obsecro, quid
 attinet? Quid Caroli constantiæ extollendæ
 conducit? Quorsum hæc ludicra, & futilia
 nugamenta tam spissè inferuntur? Non eo
 equidem inficias, locum picturatis id genus

emblematis in Oratione nonnunquam esse:
 sint planè istorum aliqua, quæ antea acerva-
 tim stipavi, præclara, sint arguta. Sed ea
 omnia quæ tandem cum inexpugnabili divini
 Præfulis in precibus animo celebrando cohe-
 rēt? Illa illa omniatâ dissona, tã abjuncta, tã à
 propositâ laudationis metâ peregrinantis
 quomodo cum eâdem constantiâ cõfentiunt?
 Hoc enim est, quod in præsentia dumtaxat
 carpo, hoc, quod exagito, ac vituperor.
 Quid pili, & pilæ; quid cutis, & cotis affinis
 sibilus cum Caroli fortitudine habet negotiis
 quorsum, ut hanc exornes, à pilâ ad purpuram
 et gradus; à purpurâ ad gemitum pilæ recur-
 ritur? cur à glande transitur ad gemmas, à
 gemmis ad nubem pulveris descenditur; à pul-
 vere in farinam tam pueriliter deliratur? Ca-
 roli constantiam receperas te positurum ob-
 oculos. Argumentum præsto erat validissim-
 um, quod à sacra præcatione ne exoneratis
C quidem è tubulo globis avocari potuerit.
 Hoc igitur preme, hoc urge, hoc infigito
 altius, hoc intorqueto robustius. Sed notate
 istorum artificium; scilicet artificium; styli
 potius, mentisque vertiginem. Vix factum
 illud Caroli divinas preces, frustra manua-
 rit tormenti impetu obstrepente, pacatè, in-
 censeq; perorantis leviter delibarunt, quum
 subito in aëria omnia abeunt, excidunt, ab-
 ripiuntur, per acuminatâ saltus, per argu-
 tiarum flexus, per angustissimos fensiculorum
 calles incertis semper, erraticisque vestigiis
 digrediuntur. Statim initio dicendi manus
 à tria-

à truculentâ carnificis manu Praefuli, ejus
 manus omnium inopia serviebat, illatas
 commemorant. Quid hic lusus manuum ad
 constantiæ incrementum pertinet? Quod
 manus Caroli omnium serviret inopia, ut
 misericordiæ opus egregium sit, qui ejusdem
 servit constantiæ amplificandæ? Pergunt
 deinde, subduntque, plumbeam pilam non
 pili faciendam, sed pili instar in Caroli pe-
 ctus excussam, mox icelus pertasam, in vestis
 sinum sese, ut suam tegeter temeritatem,
 abdidisse. Ego verò totum hunc ambitum,
 pilæque lulum ad Caroli decorandam con-
 stantiam pili omnino faciendum contendo.
 Quid enim levius, aut scurrilius dici poterat?
 Videtis præterea, ut plumbum minimè plum-
 beum testentur; ut plumbi sollertiam, duræ
 naturæ non parvit, ut miraculum pareret;
 dum à purpurâ ruborem criminis didicit;
 ejusque in latebris quasivit poenitentiam, sus-
 spiciant? Sed quorsum hæc ad Caroli admi-
 rabilem constantiam? Videtis, ut globum
 illum impium, simulq; piûm, & conscientia
 piaculi timidum; nec tam plumbi pondere,
 quàm officii crudelissimi onere retardatum;
 nec tam pulveris bombo, quàm inauditi fa-
 cinoris atrocitate ingemiscentem mentian-
 tur? At hæc omnia quorsum ad Caroli con-
 stantiam? Videtis, ut sanguinem ipso ab
 Antistite eâ glânde verberato, quod vel pur-
 purâ exutus, expresso flagris sanguine coti-
 die purpuraret, emissum comminiscantur?
 Videtis, ut pilam ipsâ innocentia feriendâ

Pretiosam in gemmam atque unionem, nisi vitæ gemmam Carolo eripere voluisset, migrasse fabulentur? Ad hæc omnia quorsum, ad Caroli constantiam? Sed piget me reliquam ingenii non amplificantis, sed perpetuo fluctuantis agitationem oratione etiam meâ amplius, atque adhuc magis exagitare. Satis ex his, quæ paulò ante produxi, frequentes hosce, vagosq; discursus animadvertere potuistis. Ergo velint, nolint, fateantur, necesse est, etiamsi argumenta tractant summissima, acuminum hac tantâ effusione, tamque multiplici à re propositâ evagatione eorum vim roburque frangi, atque enervari. Hoc enim alterum telum est, Auditores, quod diu jam, si meministis, in Adversarios cepti intorquere. Satisne igitur jam eloquentiæ Tullianæ desertores, quo in errore versemini, tandem aliquando intelligitis? Satisne instabilem mentis vestræ æstum percipitis? Sed agite: ut hunc ipsû æstum quoque velut in opposito speculo clariùs adhuc intueamini, nunc, quibus ex fontibus ea Divi Caroli constantia non minùs verè, quàm Oratoriè, augeri possit, seriò exploremus.

Eadem D. Caroli in precibus retenta constantia, improvise ictui immobilis, quo pacto ad Tullianam normam amplificetur, indicatis fontibus, ostenditur.

60 **A**mplificationem unguentatorum Oratorum modò, amplissimi Patres, audistis.